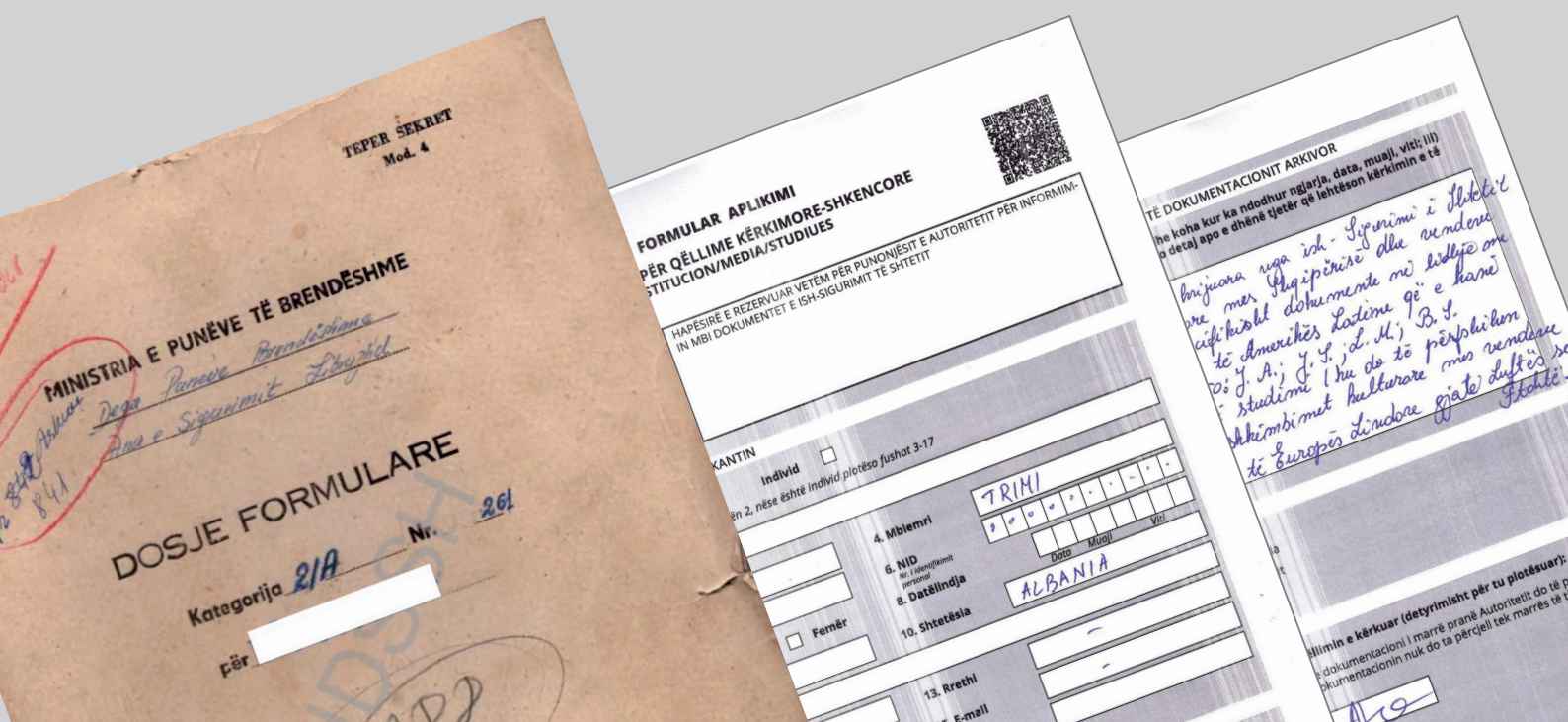

QASJA NË DOSJET E ISH-SIGURIMIT TË SHTETIT

UDHËZUES PËR GAZETARË DHE KËRKUES

DAGMAR HOVESTADT

Ky material u mbështet nga Prezenca e OSBE-së në Shqipëri. Pikëpamjet e shprehura në këtë udhëzues janë të autores dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht qëndrimin zyrtar të Prezencës së OSBE-së në Shqipëri.

QASJA NË DOSJET E ISH-SIGURIMIT TË SHTETIT

UDHËZUES PËR GAZETARË DHE KËRKUES

DAGMAR HOVESTADT

2025

Përmbajtja

Fjalë përshëndetëse	5
Hyrje	6
Çfarë ishte Sigurimi?	8
Baza Ligjore për Qasjen dhe Autoriteti	9
Kushtet për qasjen e dosjeve për mediat.....	11
Koha e pritjes dhe leximi i dosjeve.....	15
Komponentët e një dokumenti arkivor	16
Si të publikoni informacionin e marrë nga dosjet	19
Cilat janë arsyet që mund të çojnë në mosrealizimin e kërkesës sime?.....	19
Shembuj të përdorimit publik të dosjeve të Sigurimit	20
Të zhdukurit – nga një ide në një ligj të ndryshuar	20
Çështja e Martin Camajt – moskuptimi çon në dezinformim	21
Një rast keqpërdorimi përmes kalimit të dokumenteve tek të tjerët	22
Rregulla të ndryshme: Verifikimi i figurës nga autoritetet publike kundrejt qasjes nga gazetarët	23
Disa fakte dhe shifra shtesë për Autoritetin	24
Burimet: Libra, Artikuj, Burime në Internet	25

Fjalë përshëndetëse

Të nderuar gazetarë dhe punonjës të medias,

Po ju prezantojmë këtë Udhëzues, i cili shërben si një mjet lehtësues për studiuesit dhe mediat për të eksploruar arkivin e ish-Sigurimit të Shtetit. Sigurimi i Shtetit (1944-1991) për dekada me radhë funksionoi si një mekanizëm i fuqishëm i terrorit, mbikëqyrjes dhe shtypjes gjatë diktaturës komuniste, dhe ka lënë pas një trashëgimi dokumentare që është po aq e gjerë sa edhe e ndërlikuar.

Arkiva e ish-Sigurimit përbën një pasuri historike unike, e cila na mundëson të kuptojmë më thellë mekanizmat e funksionimit të regjimit, por edhe vuajtjet dhe rezistencën e individëve në atë periudhë të errët.

Ky Udhëzues është hartuar për të lehtësuar qasjen e përgjegjshme dhe profesionale në këto dokumente, duke ofruar një kornizë të qartë për studiuesit dhe mediat në punën e tyre. Autoriteti për Informim mbi Dokumentet e Ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH), si institucion i pavarur, ka përgjegjësinë jo vetëm të ruajë dhe administrojë këto dokumente, por edhe të sigurojë që përdorimi i tyre të respektojë dinjitetin e viktimave dhe të kontribuojë në një proces të drejtë të rishqyrtimit historik.

Rëndësia e transparencës dhe e qasjes profesionale ndaj këtyre dokumenteve është thelbësore për një reflektim të kujdesshëm mbi të kaluarën, si dhe për ruajtjen e integritetit historik të dokumenteve. AIDSSH ka për qëllim të mbështesë një proces të hapur, të drejtpërdrejtë dhe etik, që kontribuon në zbardhjen e së shkuarës dhe promovimin e një kulture të kujtesës dhe drejtësisë. Ky Udhëzues është një hap i rëndësishëm në këtë drejtim, duke siguruar se gazetarët dhe studiuesit mund të përdorin dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit në mënyrë të informuar, pa shkelur të drejtat e individëve dhe duke shmangur keqinterpretimet.

Në kontekstin e Udhëzuesit për Gazetarë dhe Kërkues, është thelbësore të theksohet rëndësia e etikës gazetareske, veçanërisht kur flitet për përdorimin e dokumenteve të sigurimit të diktaturës komuniste. Këto dokumente përmbajnë informacione delikate dhe të ndjeshme që lidhen me individë, shpesh të mbledhura pa dijeninë e tyre dhe me qëllim dëmtimin e figurës së tyre. Pengesa etike në raportimin mbi këto materialet është shumëfishuar, duke u bërë një përgjegjësi e madhe për gazetarët. Narrativat e rreme të diktaturës vazhdojnë të qarkullojnë, e shumë individë i përdorin ato pa menduar për pasojat. Prandaj, gazetarët e përgjegjshëm duhet të veprojnë me kujdes, duke u angazhuar për të vërtetën dhe duke shmangur gabimet etike që mund të ndodhin lehtësisht në këtë kontekst. Etika gazetareske është jo vetëm një standard profesional, por një detyrim moral për të respektuar dinjitetin e individëve dhe për të kontribuar në një narrativë më të drejtë dhe të saktë të historisë sonë.

Dr. Gentiana Sula

Kryetare e Autoritetit për Informim mbi Dokumentet e Ish-Sigurimit të Shtetit

Hyrje

Më 22 maj 2015, rreth 25 vjet pas përfundimit të regjimit komunist në Shqipëri, me anë të dekretit të Presidentit që shpalli Ligjin nr. 45/2015 "Për të drejtën e informimit për dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë", u krijua Autoriteti për Informim mbi Dokumentet e Ish-Sigurimit të Shtetit (AIDSSH ose Autoriteti). Ligji nr. 45/2015, i ndryshuar, rregullon qasjen në dosjet e të ashtuquajturave Organe të Sigurimit të Shtetit (OSSH)¹ ose ish-Sigurimi i Shtetit (policia sekrete) në Shqipërinë komuniste, si dhe hedh themelet dhe përcakton rregullat për punën e Autoritetit. Ligji është ndryshuar dy herë, në vitin 2020 dhe 2022, për të lehtësuar qasjen në dosje dhe për të zgjeruar fushën e veprimtarisë së Autoritetit.

Ky Udhëzues u hartua për t'i ndihmuar gazetarët dhe kërkuesit të kuptojnë procesin e qasjes në dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit, i cili ka vepruar gjatë periudhës komuniste në Shqipëri nga viti 1944 deri në vitin 1991. Udhëzuesi ka për qëllim të shpjegojë procesin, bazën e punës së Autoritetit, të shërbejë si udhërrëfyes për leximin e dosjeve, si dhe të japë udhëzime mbi publikimin dhe përdorimin e dokumenteve të vëna në dispozicion.

Vetë natyra e dokumenteve të ish-Sigurimit, në masë më të madhe se shumë dokumente të tjera arkivore, kërkon që konteksti historik i origjinës së tyre të kuptohet deri në imtësi. Në dosjet e ish-Sigurimit gjenden të dokumentuara format e përndjekjes shtetërore përmes persekutimit, dënimit përmes gjyqeve politike, torturave (psikologjike dhe fizike), vrasjeve, zhdukjeve me forcë, shkatërrimit të karrierës, e kështu me radhë. Gjithashtu, ish-Sigurimi dokumenton shfrytëzimin e shumë qytetarëve të rregullt, zyrtarëve partiakë dhe personave të tjerë, për të shënjestruar persona në këtë përndjekje, shpesh duke i detyruar ata me dhunë ose nëpërmjet materialeve të mbledhura kundër tyre, që të veprojnë për OSSH-në si informatorë në mbështetje të regjimit të partisë komuniste, kundër vullnetit dhe ndërgjegjes së tyre. Si rezultat, përmbajtja e dosjeve është shpeshherë tejet personale dhe intime, duke ekspozuar autorët, bashkëpunëtorët dhe viktimat e asaj kohe, si dhe procedurat dhe mekanizmat e një aparati sigurie në shërbim të sundimit autoritar.

Nuk është menduar kurrë që këto dokumente të lexohen jashtë kontekstit të tyre origjinal. Ndaj, ato janë shkruar me dijeninë se po veprohej në mënyrë të fshehtë dhe vetëm në shërbim të qëllimeve të ish-Sigurimit. Ato gjithashtu shërbenin për qëllime të ndryshme brenda aparatit. Si çdo burim tjetër historik, ato nuk paraqesin "të vërtetën", por një dokumentacion autentik të asaj që ka ndodhur nga pikëpamja e aparatit të sigurisë.

Pra, kur këto dosje lexohen sot, dekada pasi kanë qenë në përdorim aktiv, është veçanërisht e rëndësishme të lexohen duke kuptuar kontekstin dhe mënyrën e të menduarit të një aparati sigurie të ngarkuar me mbrojtjen e sundimit njëpartiak në një diktaturë komuniste. Është e rëndësishme të vihet në dyshim përmbajtja e të dhënave dhe ato të mos shihen thjesht si deklarata faktike. Oficerët e Sigurimit u indoktrinuan t'i shikonin ata që kritiknin komunizmin si "armiq" dhe të gjitha aktivitetet e tyre i interpretuan dhe i dokumentuan

¹ OSSH ishte organ më vete dhe pjesë përbërëse e organeve të Punëve të Brendshme, brenda të cilit funksiononin dhe kryenin detyra të caktuara shërbime të ndryshme. Më kryesoret ishin shërbimi për sigurimin e udhëheqjes së Partisë e të Shtetit, shërbimi i kundërzbulimit dhe shërbimi i zbulimit. Çdo shërbim kishte detyrat e tij specifike, brenda detyrave themelore që u kishte caktuar Partia, OSSH, për zbulimin, parandalimin, dokumentimin dhe goditjen e veprimtarive të quajtura armiqësore e keqbërëse. Këto detyra janë të përcaktuara në Platformën e Punës Operative të Organeve të Punëve të Brendshme (OPB).

si "kriminale". Pjesa më e madhe e asaj që atëherë konsiderohej krim, ne e shohim sot si shfrytëzim të të drejtave të njeriut si liria e fjalës, liria për t'u mbledhur, liria për të lëvizur lirisht, e kështu me radhë.

Ndërsa të dhënat janë autentike dhe oficerët e Sigurimit shkruan atë që mendonin se ishte interpretimi i saktë i asaj që ndodhi, ato nuk janë deklarata faktesh parë nga shumë këndvështrime, por më së shumti janë një parashtrim i kërkesave ideologjike dhe të menduarit propagandistik brenda një sërë rregullash që duhej të ndiqnin oficerët e Sigurimit. Kjo është gjithmonë e rëndësishme të mbahet mend në sallën e leximit. Një dokument duhet parë në kontekstin e kohës dhe procedurës që i përket, për të shmangur keqinterpretimet. Është e nevojshme që gjatë nxjerrjes së përfundimeve nga të dhënat e Sigurimit, ato të lidhen me deklarata të tjera të asaj kohe, dëshmitë e dëshmitarëve, të dhëna të tjera arkivore, rrëfimet dhe librat historikë, apo dëshmitë e ekspertëve, për të arritur në një analizë të duhur.

Për shkak të kësaj natyre komplekse, sot ekziston një proces për të lexuar dosjet e ish-Sigurimit: një procedurë aplikimi dhe një proces me udhëzime për qasjen në dosjet e veçanta të kërkuara. Është mirë që lexuesi t'i kushtojë sa më shumë kohë të jetë e mundur studimit të periudhës përkatëse historike para se të kalojë tek dosjet, në mënyrë që t'i kuptojë sa më mirë dokumentet.

Në varësi të natyrës së tij, informacioni ende mund të ekspozojë publikisht persona përgjegjës ose të prekur, qofshin këta të gjallë apo të vdekur, të afërmit e tyre dhe brezat e ardhshëm. Kjo është arsyeja kryesore pse duhet treguar kujdes në qasje: mbrojtja e informacionit për viktimat dhe vënia në dispozicion e identitetit të atyre që kanë vepruar në emër të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë është parimi kryesor që udhëheq këtë Ligj. Ligji synon ta çojë përpara dialogun rreth një të kaluarë diktatoriale, me qëllim përmirësimin e demokracisë në Shqipërinë e kohëve të sotme.

Udhëzuesi ka këtë strukturë:

Së pari, jepet një **kontekst i përgjithshëm rreth historisë** së ish-Sigurimit në Shqipërinë komuniste.

Më tej, **shtjellohet baza ligjore** e veprimtarisë së AIDSSH-së, autoritetit të ngarkuar për të ofruar qasje në dokumentet e ish-Sigurimit. Në vazhdim lexuesi udhëzohet mbi **procesin e aplikimit dhe leximit** të dokumenteve.

Më tej, Udhëzuesi vë në dukje të drejtat dhe detyrimet gjatë **publikimit të dokumenteve**, dhe përmes ilustrimeve paraqet rezultatin e disa rasteve studimore kur hulumtimi dhe publikimi kanë qenë të suksesshëm ose jo.

Në fund Udhëzuesi ka një **bibliografi** me libra dhe faqe interneti të dobishme për lexuesit e ardhshëm të dosjeve të ish-Sigurimit.

Për të dhëna shtesë ose ide të mëtejshme, ju lutemi dërgoni një e-mail në adresën: info@autoritetidosjeve.gov.al

Çfarë ishte Sigurimi?

Për të ndërmarrë një kërkim arkivor, fillimisht është e nevojshme njohja me historikun, strukturën organizative dhe rregullat procedurale të institucionit që i përket fondi i dokumenteve që do të shqyrtohen. Kjo merr një rëndësi të veçantë nëse ky institucion është organ sekret dhe jo i hapur për publikun, pasi gjatë kërkimit dhe interpretimit të dokumenteve duhet kuptuar si fillim konteksti i origjinës së tyre. Për këtë arsye, pjesa hyrëse në leximin e dosjeve të Sigurimit fillon me një historik të shkurtër të Drejtorisë së Sigurimit të Shtetit (OSSH).

Drejtoria e Sigurimit të Shtetit, e quajtur ndryshe “Sigurimi”, i ka fillesat gjatë Luftës Antifashiste Nacional-Çlirimtare, me të ashtuquajturat “Seksionet e Mbrojtjes së Popullit”, dhe filloi funksionimin zyrtarisht më 14 dhjetor 1944. *Sigurimi ishte shërbimi i sigurisë kombëtare, i inteligjencës dhe policisë sekrete të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.* Ky organ ka funksionuar përgjatë periudhës dhjetor 1944 – korrik 1991, që përkon me regjimin totalitar të instaluar në Shqipëri. *De jure* detyra e tij ishte që të mbronte Shqipërinë nga rreziqet, por *de facto* Sigurimi shërbeu për të shtypur veprimtarinë politike tek popullata dhe për të ruajtur jetëgjatësinë e sistemit politik në pushtet.

Në gusht të vitit 1946, Drejtoria e Mbrojtjes së Popullit mori emrin me të cilin njihet edhe sot “Drejtoria e Sigurimit të Shtetit” ose “Sigurimi i Shtetit” dhe kaloi në varësi të Ministrisë së Punëve të Brendshme. Me ndarjen administrative territoriale të vitit 1947, Sigurimi u organizua disa herë deri në vitin 1991, bazuar platformave politike dhe organizative, të cilat pësuan disa ndryshime përgjatë viteve.

Sigurimi kishte selinë kombëtare në Tiranë dhe ishte shpërndarë në njëzet e gjashtë rrethet e Shqipërisë. Ai u organizua më tej në seksione që mbulonin fushat e mëposhtme: Kundërzbulimi; Lufta kundër bandave, organizatave dhe grupeve kundërrevolucionare; Mbrojtja e ekonomisë socialiste; Evidenca operative; Vëzhgimi dhe kontrolli i përfaqësive diplomatike; Hetuesia, shifra dhe sekretaria.

Gjatë gati 50 viteve të ekzistencës së tij, Sigurimi, ashtu si udhëheqja komuniste, kaloi nëpër faza të ndryshme terrori dhe represioni, sundimi dhe rregulli. Kështu që, kur të lexoni një dosje, është e dobishme të kuptoni njësinë organizative që e ka prodhuar, të dhënat dhe pozicionin e saj brenda organizatës, si dhe periudhën historike dhe analizën e saj.

Strukturat e Sigurimit nuk kujdeseshin vetëm për krijimin dhe fabrikimin e dosjeve, por fatkeqësisht edhe për asgjësimin e tyre. Një numër i madh dokumentesh rezultoi i asgjësuar, por kjo procedurë në shumicën e rasteve është e dokumentuar nëpërmjet procesverbaleve të asgjësimit, të cilët janë pjesë e fondeve arkivore.

Baza Ligjore për Qasjen në Dosje dhe Autoriteti

Qasja në dosjet e Sigurimit bazohet në dispozitat e Ligjit nr. 45/2015, "Për të drejtën e informimit për dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë", i ndryshuar në vitin 2020 dhe 2022. Ky ligj përcakton dhe rregullat për AIDSSH-në.

Sipas Ligjit, AIDSSH mbledh, ruan, administron dhe përdor dokumentet e ish-Drejtorisë së Sigurimit të Shtetit në përputhje me këtë ligj, duke përdorur sipas nevojës informacionin e dhënë nga Regjistri Qendror i Gjendjes Civile.

AIDSSH është organ kolegjal me kompetenca dhe përgjegjësi që rrjedhin nga ky Ligj i posaçëm (45/2015), si dhe shtesat dhe ndryshimet e tij. Bordi i tij drejtues votohet nga Kuvendi i Shqipërisë me një mandat pesëvjeçar, dhe e drejton Autoritetin në mënyrë të pavarur, në përputhje me ligjin.

Përveç bordit drejtues, i cili përbëhet nga një kryetare dhe katër anëtarë të bordit, Autoriteti ka katër drejtor.

Drejtorja e Arkivit (1) merret me mbledhjen, përpunimin, indeksimin, ruajtjen dhe digjitalizimin e dosjeve të Sigurimit, që AIDSSH-ja i merr dhe i deklasifikon nga organet e tjera qeveritare në mënyrë të vazhdueshme.

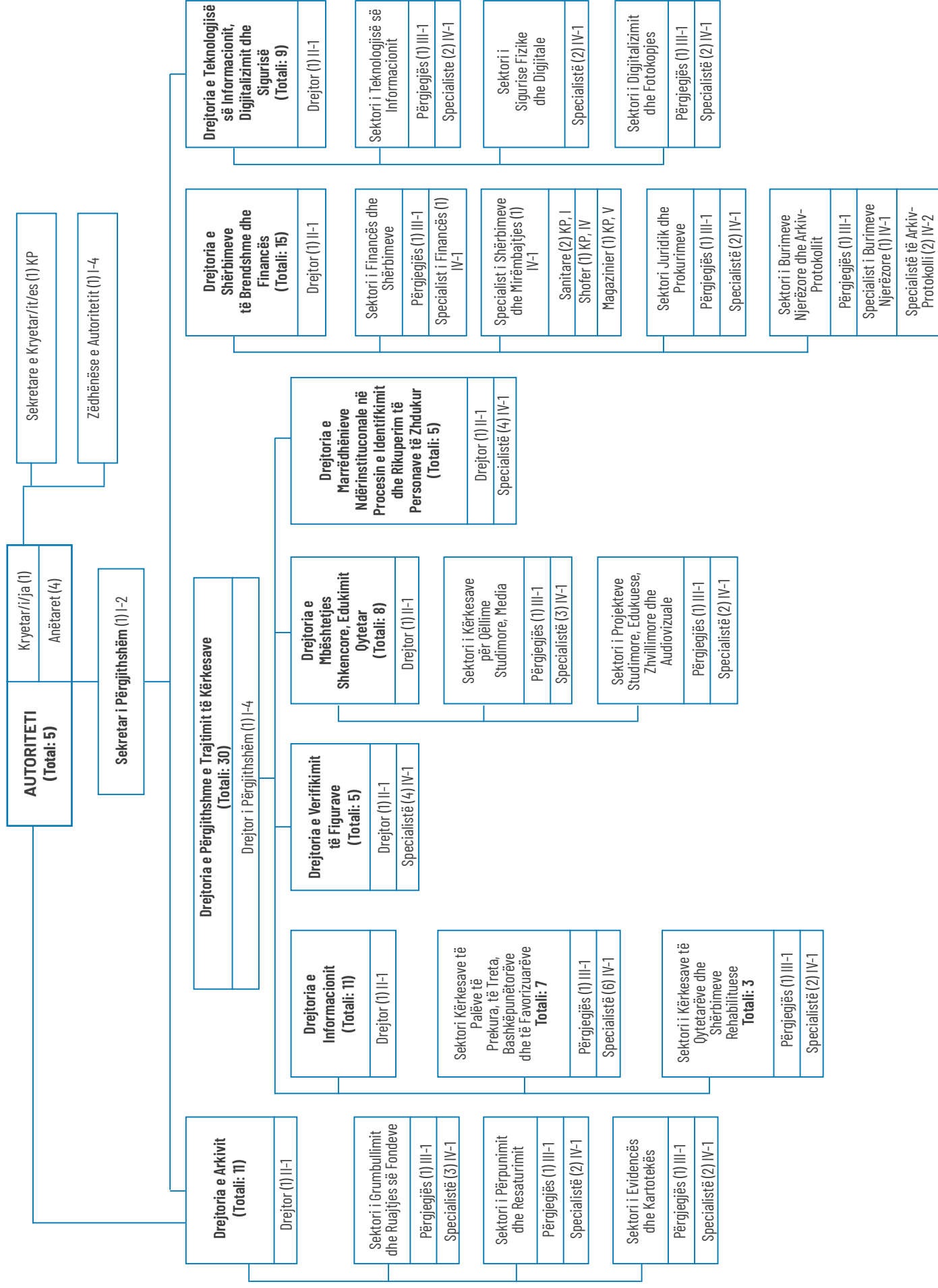
Drejtorja e Përgjithshme e Trajtimit të Kërkesave (2) ndahet në drejtoritë e mëposhtme:

- Drejtorja e Informacionit,
- Drejtorja e Verifikimit të Figurave,
- Drejtorja e Mbështetjes Shkencore dhe Edukimit Qytetar,
- Drejtorja e Marrëdhënieve Ndërinstitucionale në Procesin e Identifikimit dhe Rikuperimit të Personave të Zhdukur.

Drejtorja e Shërbimeve të Brendshme dhe Financës (3) dhe **Drejtorja e Teknologjisë së Informacionit, Digjitalizimit dhe Sigurisë (4)** ofrojnë shërbime për drejtoritë e tjera dhe funksionimin e Autoritetit.

Më së shumti, një gazetar apo studiues do të merret me Drejtorinë e Trajtimit të Kërkesave, dhe po këtu me **Drejtorinë e Mbështetjes Shkencore dhe Edukimit Qytetar**. Kjo drejtori u ofron informacione nga dosjet e Sigurimit studiuesve apo gazetarëve, të cilët kanë qasje në këto informacione në bazë të ligjit.

Autoriteti ka përgjegjësi të madhe për mbledhjen dhe ruajtjen e dosjeve të Sigurimit, si dhe për të mundësuar qasjen në to. Personeli i Autoritetit është partner i vazhdueshëm për gazetarin dhe kërkuesin në procesin e vendimmarrjes për leximin e dosjeve. Fakti që ka procedura të brendshme, të parashikuara me ligj, dhe që të dhënat e viktimave në dosje duhen mbrojtur, do të thotë se nuk ofrohet qasje e menjëhershme për asnjë lloj dokumenti. Megjithatë, Autoriteti përpiqet të jetë sa më transparent dhe ndihmues për procesin, brenda kuadrit ligjor.

Kushtet për qasjen në dosje për mediat

Qasja në dosjet e Sigurimit rregullohet me ligj për qëllime të përcaktuara. Në bazë të Nenit 10 të Ligjit nr. 45/2015, Autoriteti ka përgjegjësi të sigurojë qasje në informacion dhe *"të japë informacione dhe njoftime mbi dokumentet, si dhe të garantojë shqyrtimin dhe dorëzimin e tyre për kërkuarësit"*.

Nenet 36 deri në 38 rregullojnë vënien në dispozicion të dosjeve për qëllime kërkimore dhe historike, si dhe për median. Në logjikën e ligjit, ky qëllim lidhet me publikimin e *"shqyrtimit historik të veprimtarisë së ish-Sigurimit të Shtetit"* për të ecur përpara me dialogun për të kaluarën. Gjithashtu, edukimi qytetar është një tjetër qëllim legjitim për qasjen në dosje, sipas këtij neni.

Kjo do të thotë se gazetarët kanë të drejtë ligjore për të pasur qasje në dosjet e Sigurimit, sepse ata duan të shqyrtojnë të kaluarën.

Në këtë kontekst, Autoriteti ka për detyrë të ekuilibrojë interesin publik për dosjet me të drejtën e privatësisë së personave që janë pjesë e dosjeve.

Duke zbatuar rregullat dhe procedurat e hollësishme pas kërkesës, Autoriteti garanton për çdo rast të drejtën e privatësisë për palët e prekura nga veprimtaria e Sigurimit dhe palët e treta. Nëse një gazetar ka qenë në kontakt me një viktimë dhe viktimë ka dhënë lejen e tij/saj për qasje në dosjet që kanë të bëjnë me të, ky pëlqim bën të mundur që gazetari të përdorë më pas emrin në publikim. Përndryshe, emrat nuk mund të publikohen. (Shih gjithashtu "Koha e pritjes dhe leximi i dosjeve").

Nuk mbrohet me ligj identiteti i atyre që kanë vepruar në emër dhe në shërbim të ish-Sigurimit të Shtetit pasi kanë mbushur moshën 18 vjeç, si për shembull punonjësit, bashkëpunëtorët apo personat e favorizuar të ish-Sigurimit të Shtetit. Ata bëhen të njohur për aktivitetet e tyre të kryera në shërbim të ish-Sigurimit të Shtetit.

Një gazetar mund të bëjë kërkesë për vënien në dispozicion të dosjeve përmes një formulari, i cili mund të gjendet lehtësisht në faqen e internetit të Autoritetit.

<https://autoritetidosjeve.gov.al/formular-aplikimi-per-kerkues-per-qellime-kerkimore-shkencore-institucion-media-studies>

Është e detyrueshme të vërtetohet që gazetari i përket një organi të caktuar mediatik. Kjo mund të realizohet ose përmes një mjeti që vërteton lidhjen e saj/të tij me një media, si adresë e-maili, ose kartë identifikimi si gazetar nëse personi është gazetar i pavarur. Është gjithashtu e detyrueshme që në kërkesë të përcaktohet një temë specifike, personi/at, rrethana historike ose mekanizmi i policisë sekrete.

E RËNDËSISHME TË KINI PARASYSH KUR ZGJIDHNI NJË TEMË PËR KËRKESËN

Formulimi i kërkesës së medias bazohet në një interes për të kaluarën

Sipas ligjit, mediave u lejohej të kenë qasje në dosje me qëllim që të niset një diskutim publik për rivlerësimin e të kaluarës komuniste. Kjo do të thotë se në qendër të kërkesës qëndron interesi për mënyrën se si funksiononte Sigurimi dhe se si ajo veprimtari ka ndikuar te njerëzit në të kaluarën.

Kërkesa mund të niset nga një ngjarje aktuale, por interesi për të vlerësuar të shkuarën duhet të jetë më i madh se lajmet e ditës. Vetëm nëse vlerësimi i të kaluarës mundëson sqarimin e proceseve apo ngjarjeve politike bashkëkohore, vlerësimi politik mund të tejkalojë vlerësimin historik në kërkesë. Megjithatë, ky është një përjashtim që ndodh rrallë.

Duke patur parasysh kapacitetet e kufizuara të Autoritetit dhe për një trajtim të barabartë të të gjitha kërkesave, çdo projekt kërkimor duhet të jetë i kufizuar në tematikë në mënyrë që të jetë e mundur të kryhen të gjitha kërkimet e mundshme arkivore. Kjo do të thotë se kërkuesi duhet të jetë sa më i saktë dhe specifik me emrat, datat, vendndodhjet dhe ngjarjet në formularin e kërkesës. Kjo jo vetëm që do ta bëjë më të mundshëm pranimin e kërkesës, por gjithashtu do të çojë në një kërkim arkivor më efikas dhe të suksesshëm.

Nëse një kërkues nuk ka të dhëna të sakta, e megjithatë mendon se dosjet mund të përmbajnë informacionin e nevojshëm për një histori të synuar, qasja më e mirë është të kontaktohet Autoriteti për t'u konsultuar se si duhet formuluar tema në mënyrë që kërkesa të jetë e suksesshme.

Kërkesa për qëllime kërkimore përcakton parametrat e kërkimit arkivor

Është e rëndësishme të mendoheni mirë në formulimin e kërkesës. Nëse kërkesa është shumë e kufizuar, p.sh. duke përmendur vetëm një datë apo vendndodhje, ka mundësi që të mos gjendet asnjë dokument. Gjithashtu, kërkuesi duhet të dijë që kërkesa e tij/saj përcakton parametrat e kërkimit. Nuk do të jepet informacion që nuk është përcaktuar në kërkesë. Për shembull, nëse objekti i kërkesës suaj do të ishte "Mbikëqyrja e hotelit X në vitet 1982-1985", nuk do t'ju jepej asnjë informacion për vitin 1979. Kjo mund të mos jetë e nevojshme, meqenëse kërkuesi po kërkon ngjarje specifike historike që kanë ndodhur në periudhën e shënuar në kërkesë. Por, nëse kërkuesi nuk është i sigurt për periudhën kohore, këshillohet që ai/ajo të konsultohet me një arkivist për të zgjeruar fushën e kërkimit pa e bërë atë të gjerë përtej mundësive të kërkimit.

Nëse një dosje përmban informacione mbi temën e kërkimit, por edhe për tema të tjera, kërkuesi do të shohë vetëm atë pjesë të dosjes që ka lidhje me kërkesën e tij/saj. Informacionet e tjera do të redaktohen.

Nëse nga ana tjetër, një kërkues ka bërë një formulim shumë të gjerë, është e pamundur të fillohet kërkimi në arkiva. Nëse kërkesa nuk ka një element përcaktues, kërkuesit pranë Autoritetit nuk kanë mundësi të fillojnë procesin e kërkimit. Sasia e materialit është shumë e madhe dhe nuk mund të fillohet kërkimi me një ide të paqartë të asaj që po kërkohet.

Këshillohet të kontaktoni Autoritetin për të bërë pyetje dhe për të përdorur ndihmën e tij gjatë formulimit të kërkesës suaj.

Për pyetje, telefononi në numrin e përgjithshëm të Autoritetit +35542210424 dhe kërkoni të lidheni me Drejtorinë e Kërkimit Shkencor dhe Edukimit Qytetar, ose dërgoni e-mail në adresën info@autoritetidosjeve.gov.al

Modeli i formularit më poshtë jep një përshkrim të mirë të një aplikimi i cili mund të pranohet nga Autoriteti.

FORMULAR APLIKIMI PËR KËRKUES PËR QËLLIME KËRKIMORE-SHKENCORE INSTITUCION/MEDIA/STUDIUES		
Nëse keni pyetje, lutemi kontaktoni: E-mail: info@autoritetidosjeve.gov.al Web: www.autoritetidosjeve.gov.al Shënim: ju lutem plotësoni me kujdes dhe qartë informacionin e kërkuar në fushat më poshtë, ME GËRMA KAPITALE DHE NË NGJYRË BLU.	HAPËSIRË E REZERVUAR VETËM PËR PUNONJËSIT E AUTORITETIT PËR INFORMIM- IN MBI DOKUMENTET E ISH-SIGURIMIT TË SHTETIT	
SEKSIONI A: INFORMACION MBI APLIKANTIN		
1. Aplikanti Institucion ☐ Individ ☐ <i>Nëse aplikanti është institucion plotëso fushën 2, nëse është individ plotëso fushat 3-17</i>		
2. Emri i Institucionit TV		
3. Emri ANIL	4. Mbiemri TRIMI	
5. Emri i Babait PAL	6. NID Nr. i identifikimit personal 9 0 0 0 0 0 0 0 0 0	
7. Gjinia ☒ Mashkull ☐ Femër	8. Datëlindja Data Muaji Viti 	
9. Vendlindja TIRANA	10. Shtetësia ALBANIA	
11. Adresa 		
12. Qyteti 		
14. Kodi Postar 0 0 1	13. Rrethi -	
15. E-mail -		
16. Nr. Tel. Celular -	17. Nr. Tel. Fiks 	
SEKSIONI B: INFORMACION SPECIFIK MBI APLIKUESIN		
18. Aplikuesi paraqet kërkesë për informacion në cilësinë e: ☐ Institucion ☒ Media ☐ Nxënës/ Student ☐ Studiues ☐ Shoqëri Civile/ OJF ☐ Tjetër		
19. Aplikuesi paraqet kërkesë për informim për: ☐ Kërkime shkencore ☐ Detyrë kursi/ Punime Diplome ☐ Edukim qytetar ☐ Tjetër		
TV <i>Specifiko</i>		
Ky formular është miratuar me vendim të Autoritetit		
05-05-2017		

SEKSIONI C: TË DHËNA PËR LEHTËSIMIN E IDENTIFIKIMIT TË DOKUMENTACIONIT ARKIVOR

20. Të përcaktohet: i) kërkimi në fondin arkivor; ii) vendi dhe koha kur ka ndodhur ngjarja, data, muaji, viti; iii) periudha në të cilën do të përfshihet kërkimi; iv) si dhe çdo detaj apo e dhënë tjetër që lehtëson kërkimin e të dhënave (të bashkëlidhet dokumentacioni, nëse ka).

Olyjehti i kërkesës: Dokumente të krijuara nga ish - Sigurimi i Shtetit në lidhje me shkëmbimet kulturore mes Shqipërisë dhe vendeve të Amerikës Latine. Kërkesën specifike për dokumente në lidhje me përndryshim e disa shkrimtarëve të Amerikës Latine që e kanë vizituar Shqipërinë në vitet '50: J. A.; J. S.; L. M.; B. S. Kërkimi bëhet në kuadër të një studimi (ku do të përfshihen edhe gjetjet e këtij kërkimi) mbi shkëmbimet kulturore mes vendeve të Amerikës Latine dhe vendeve të Europës Lindore gjatë luftës së Ftohtë.

Seksioni E: Dokumentacioni i paraqitur

- ☒ Autorizim nga Institucioni/OJF/Media
☐ Vendimi i Regjistrimit (vendim Gjykatë/AMA) si OJF/Media
☒ Fotokopje e kartës së identitetit të kërkuesit/autorizuesit
☐ Vërtetim nga pedagogu/udhëheqësi i temës

SEKSIONI F: NËNSHKRIMI I DEKLARATAVE

Deklaratë për përdorimin e dokumentacionit vetëm për qëllimin e kërkuar (detyrimisht për tu plotësuar):

Deklaroj nën përgjegjësinë time personale që informacioni dhe dokumentacioni i marrë pranë Autoritetit do të përdoret vetëm për qëllimin e kërkuar. Deklaroj se informacionin dhe dokumentacionin nuk do ta përcjell tek marrës të tjerë.

Nënshkrimi i Aplikantit

Anil Tami
 Emër Mbiemër Nënshkrim

Deklaratë për vënien në dispozicion të punimit (e drejta e autorit):

- ☐ Nuk jam dakord që punimi t'u vihet në dispozicion palëve të interesuara.
☒ Jam dakord që punimi t'u vihet në dispozicion palëve të interesuara.

Deklaratë për dorëzimin pranë Autoritetit të kopjes së punimit të përgatitur me dokumentacionin e fondit arkivor të ish-Sigurimit të Shtetit.

Pranoj që një kopje e punimit të realizuar përmes konsultimit me dokumentacionin e tërhequr nga Autoriteti për Informim mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të dorëzohet pranë Bibliotekës së Autoritetit.

Nënshkrimi i Aplikantit

Anil Tami
 Emër Mbiemër Nënshkrim

E drejta e kërkimit për informimin dhe vënien në dispozicion e dokumenteve sipas ligjit nr. 45/2015 "Për të Drejtën e Informimit për Dokumentet e Ish-sigurimit të Shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë", ushtrohet nga kërkuesit individ, duke ju drejtuar Autoritetit për Informimin mbi Dokumentet e Ish-Sigurimit të Shtetit nëpërmjet shërbimit postar ose pranë zyrës së informimit të Autoritetit.

Nënshkrimi i Aplikantit

Anil Tami
 Emër Mbiemër Nënshkrim

01012024
 Data Muaji Viti

Ky formular është miratuar me vendim të Autoritetit

05-05-2017

Koha e pritjes dhe leximi i dosjeve

Kërkesa, dhe më pas dokumentet e gjetura gjatë kërkimit, kalojnë në një proces të brendshëm miratimi. Pasi pranohet kërkesa, mund të duhet një javë deri në gjashtë muaj që të vijnë rezultatet nga arkivi. E gjitha varet nga numri i dosjeve që duhet të konsultohen dhe disponueshmëria ose ekzistenca e dokumenteve.

Ndonjëherë duhet të lexohen mijëra faqe përpara se të gjendet diçka për temën e kërkuar. Kjo kërkon kohë dhe mund të bëhet vetëm nga anëtarët e Autoritetit për arsye të privatësisë. Autoriteti përpiqet të jetë sa më efikas, duke qenë se punon me një staf të vogël.

Nëse një kërkues ka një afat sa i përket temës me të cilën po punon, këshillohet që ta shënojë një gjë të tillë në formularin e kërkesës.

Në rastet kur dokumentet janë publikuar nga një gazetar tjetër, disa kopje të vëna në dispozicion më parë për atë histori mund të rivihen në dispozicion në një kohë shumë të shkurtër.

Pasi vijnë rezultatet nga arkivi dhe miratohen për lexim, kërkuesi do të ftohet në sallën e leximit të Autoritetit për të konsultuar një kopje të digjitalizuar të dosjeve përkatëse.

Leximi i dosjeve kërkon jo vetëm njohje me kontekstin historik, por edhe njëfarë njohjeje me gjuhën e përdorur nga Sigurimi. Autoriteti dhe specialistët e tij ofrojnë ndihmë për fjalët dhe përkthimin e tyre në gjuhën e kohës.

Para se gazetari të ketë mundësinë të lexojë dosje, në Autoritet, është e nevojshme që ai/ajo të nënshkruajë një **formular konfidencialiteti** në lidhje me përdorimin e të dhënave personale në dosje. Autoriteti u beson gazetarëve dhe studiuesve informacione të paredaktuara në procesin e leximit. Me nënshkrimin e Deklaratës së konfidencialitetit, gazetari merr përsipër përgjegjësinë ligjore për të respektuar privatësinë e personave, informacioni i të cilëve nuk mund të bëhet publik.

Këtu mund të gjeni informacione rreth formularit të konfidencialitetit dhe vetë formularin:

<https://autoritetidosjeve.gov.al/files/uploads/Udhezues-per-kerkesa-studimore-mediatike.pdf>

Në momentin që keni marrë dosjet dhe jeni ulur në tavolinë ose para kompjuterit me dosjet e digjitalizuara dhe filloni t'i lexoni, është një element i tretë që duhet marrë në konsideratë, krahas kontekstit historik dhe gjuhës specifike të përdorur. Këto janë rregullat organizative që diktojnë shkrimin e të dhënave. Ndaj, është e rëndësishme të kuptoni elementët kryesorë të dokumenteve, që të krijoni një ide të shpejtë në lidhje me to.

Më poshtë është një përmbledhje e përbërësve kryesorë të dosjeve arkivore të Autoritetit, por edhe të arkivave të tjera. Ato janë me rëndësi për analizimin dhe përdorimin e dokumenteve arkivore.

Komponentët e një njësie arkivore

Pasqyra e mëposhtme ka për qëllim të ndihmojë në interpretimin e dokumenteve arkivore. Pjesa më e madhe e informacionit i referohet interpretimit të dokumentit historik dhe njësisë arkivore të cilës i përket. Në kohën kur u shkrua, dokumenti ishte pjesë aktive e procedurave burokratike dhe kishte një funksion aktiv. Pasi arkivohet, ai humbet kontekstin e tij aktiv dhe organizohet sipas parimeve arkivore. Disa nga informacionet e mëposhtme, si informacioni rreth ruajtjes, i referohet proceseve arkivore për dokumentin historik nga arkivistët, të cilët e organizojnë atë në një bazë të dhënash për ta bërë gjetjen dhe marrjen e dokumentit më efektive.

Për një kërkues, konteksti historik i dokumentit aktiv është çelësi kryesor për interpretimin e tij.

Titulli i dokumentit

Titulli i dokumentit përcakton qëllimin ose lëndën e tij, duke ofruar një përmbledhje të shkurtër të asaj çka përmban dokumenti. Titujt e dokumenteve kanë lidhje me çështjet që trajtohen në dosje, por kanë të bëjnë dhe me departamentin dhe personat përgjegjës.

Data

Data tregon se kur është krijuar apo përfunduar dokumenti, duke na dhënë kështu kontekstin historik dhe organizimin kronologjik. Një interval datash në një dosje ose disa dosje tregon periudhën kohore të ngjarjeve që përmban dosja.

Autori/Krijuesi

Është personi ose departamenti organizativ përgjegjës për krijimin e dokumentit. Kjo ndihmon për të identifikuar burimin dhe për të siguruar besueshmëri.

Formati

Formati i referohet formës fizike ose elektronike të dokumentit, si për shembull dokument i printuar, pamje e skanuar, dokument në PDF apo dosje elektronike.

Përmbajtja

Përmbajtja e dokumentit është informacioni thelbësor, që përfshin tekstin, imazhet, tabelat, grafikët ose çdo informacion tjetër që mund të përmbajë. Thellësia dhe cilësia e këtij informacioni mund të ndryshojë në varësi të llojit të dokumentit, i cili mund të jetë një raport, memo, letër apo kontratë.

Një grup i madh dokumentesh në dosje shpesh kanë një inventar të brendshëm, një listë dokumentesh që ndodhen në dosje, që reflekton të dhënat në raporte, procesverbale, vendime, biografi, korrespondencë, ekstrakte, plane veprimi, detyra, si dhe datat përkatëse se kur janë krijuar dhe numrin e faqeve për secilin dokument.

Organizimi/Struktura

Mënyra se si është strukturuar dhe organizuar dokumenti mund të përfshijë seksione, kre, paragrafë, nënçështje apo nënrenditje, që ndihmojnë në paraqitjen e informacionit në mënyrë logjike dhe koherente.

Organizimi i brendshëm i njësisë arkivore/dosjes në tërësi, e cila shpesh përfshin disa dokumente, tregon gjithashtu një histori. Renditja e dokumenteve arkivore që kanë të bëjnë me çështjen (që nënkupton renditjen e dokumenteve sipas ngjarjeve që kanë ndodhur), sipas kronologjisë (që përdoret në rastet kur, pas grupimit të dokumenteve sipas çështjes, bëhet renditja dhe sipas kohës), dhe në fund numërimi dhe vënia e numrit në fletë, që shënohet në pjesën e sipërme djathtas të fletës, vetëm me laps, dhe rrethohet vetëm nga specialisti që ka kryer procesin e organizimit të brendshëm të dokumentit arkivor.

Meta të dhënat

Meta të dhënat ofrojnë informacione shtesë rreth dokumentit, si fjalë kyçe, emërtime ose përshkrime, të cilat mund të ndihmojnë në kërkimin dhe gjetjen e dosjes. Zakonisht shtohen nga arkivistët dhe gjithashtu gjenden në bazën e të dhënave të tyre kërkimore.

Nënshkrimet ose verifikimi

Disa dokumente mund të përfshijnë nënshkrime ose shenja verifikimi për të treguar autenticitetin ose miratimin nga individët ose autoritetet përkatëse. Në përgjithësi, të gjitha dokumentet arkivore nga Arkivi i Sigurimit nënshkruhen nga autorët që i kanë krijuar, pavarësisht funksionit të tyre, domethënë nëse kanë qenë të persekutuarit apo persekutuesit. Emrat dhe funksionet në nënshkrimet e tyre evidentohen me shkrim dore, por edhe me makinë shkrimi.

Referencat/Citimet

Nëse është e zbatueshme, një dokument i arkivuar mund të përmbajë citime ose referenca të burimeve ose dokumenteve të tjera të përdorura në krijimin e tij, ose për të mbështetur pretendimet e tij.

Informacioni i Ruajtjes

Dokumentacioni që ka të bëjë me vetë procesin e arkivimit, përfshirë metodën dhe vendin e ruajtjes, apo meta të dhënat që kanë të bëjnë me ruajtjen e dokumentit.

Niveli i Klasifikimit

Një tjetër element që vihet re në dokumentet arkivore të administruara nga arkivi i Autoritetit është niveli i klasifikimit "sekret shtetëror". Këto nivele janë identifikuar në dy kategori "Tepër sekret" dhe "Sekret".

Pushkë Zënor

TEPER SEKRET
Mod. 4

MINISTRIA E PUNËVE TË BRENDËSHME
Dega Punëve Brendëshme
Anna e Sigurimit Lindur

Nr. *848*
841

DOSJE FORMULARE

Kategoria *2/A* Nr. *261*

për [REDACTED]

Flet 282

Filloar *4.8.* V. 1965
Mbaruar V. 196

Nr. Archivës
Nr. Volumit

Si ta publikoni informacionin e marrë nga dosjet

Me mbarimin e leximit dhe marrjen e kopjeve të mundshme sipas parashikimeve të Ligjit, gazetari mund të prodhojë historinë e tij/saj brenda formatit të medias ku punon.

Autoriteti është i gatshëm të ofrojë mbështetje, nëse gazetari nuk është i sigurt për mënyrën se si duhet të veprojë me të dhënat personale të siguruar nga dosjet e Sigurimit në shkrimin e tij/saj. Në këtë rast, pjesët përkatëse mund të dërgohen Autoritetit për të marrë mendim mbi çështje të mundshme të pajtueshmërisë me ligjin.

Nëse Autoriteti nuk konstaton shkelje sipas ligjit, publikimi mund të vazhdojë. Në rastet kur gazetari, duke shpërfillur dyshimet e Autoritetit për formën e publikimit, vendos që t'i publikojë gjithsesi dokumentet dhe t'i pasqyrojë ato pa bërë asnjë ndryshim, "Udhëzuesi për qasjen dhe përdorimin e arkivit të Autoritetit për Informimin mbi Dosjet e Ish-Sigurimit të Shtetit", në kapitullin 7, përcakton se nga ai moment gazetari i ndalohet kërkimi i mëtejshëm në arkivin e ish-Sigurimit të Shtetit. Me konstatimin e shkeljes, Autoriteti zbaton ligjin në fuqi për kundërvajtjet administrative (neni 42 i Ligjit nr. 45/2015). Gjoka që mund të vendoset në këtë rast shkon nga 100,000 deri në 200,000 lekë. Nëse konstatohet se vepra është penale, çështja mund t'i kalojë prokurorisë.

Edhe nëse zbatohen të gjitha rregullat për qasjen në informacion dhe Autoriteti konstaton se pjesë në histori apo artikull përmbajnë informacion nga arkiva brenda rregullave të ligjit, gazetari është përsëri përgjegjës për paraqitjen e saktë të fakteve, si dhe kujdesin ndaj ligjeve të tjera, si legjislacioni për mbrojtjen e të dhënave personale, për shpifjen dhe për shtypin. Si me çdo çështje tjetër, edhe në rastin e raportimit mbi dosjet e ish-Sigurimit, nëse një person mendon se nuk është pasqyruar saktë në një organ mediatik në bazë të kërkimit në dosjet e Sigurimit, e gjithë përgjegjësia për publikimin bie mbi organin mediatik.

Cilat janë arsyet që mund të çojnë në mosrealizimin e kërkesës sime?

Një arsye e thjeshtë se pse Autoriteti nuk e ka të mundur t'i përgjigjet me dokumentacion një kërkesë është kur për temën e kërkuar nuk mund të gjendet asnjë material arkivor. Një arsye është se dosjet janë shkatërruar në fazën e fundit të kohës aktive të Sigurimit. Megjithatë ka të dhëna shumë të kufizuara që dokumentojnë atë që u shkatërrua, është kryesisht e pamundur të dihet nëse një dokument specifik ishte pjesë e zhdukjes përfundimtare masive të dokumenteve. Sasia e skedarëve të shkatërruar është e konsiderueshme.

Nëse Autoriteti nuk ka dosje për temën tuaj, mund të konsultoni dhe arkiva të tjerë që mund të kenë informacione mbi temën. Gjatë komunizmit, institucione të tjera qeveritare kanë punuar me Sigurimin dhe kanë mbajtur dosjet e tyre për këtë bashkëpunim, ose kanë të dhënat e tyre për një ngjarje apo person.

Në raste të rralla dosjet mund të përdoren në proces gjyqësor. Atëherë ato mund të vihen në dispozicion vetëm pasi të ketë përfunduar procesi. Autoriteti mund të përpiqet të japë një afat të përafërt kohor pritjeje, por kjo varet tërësisht nga procesi gjyqësor.

Shembuj të përdorimit publik të dosjeve të ish-Sigurimit

Kapitulli në vijim paraqet disa shembuj të qasjes në dosje, historitë e publikuara, efektet e publikimeve, si dhe rregullat e veçanta.

Të zhdukurit – nga një ide në një ligj të ndryshuar

Historia

Në vitin 2018, gazetarja dhe skenaristja Luljeta Progni iu drejtua Autoritetit me një ide të veçantë: Ajo donte të hidhte dritë mbi fatin e shumë të zhdukurve gjatë diktaturës komuniste dhe efektet afatgjata tek shqiptarët sot. Me hapjen e dosjeve të ish-Sigurimit u hap një shteg i ri për nxjerrjen në dritë të fakteve për ata që humbën jetën.

Me mijëra njerëz u arrestuan dhe u zhdukën nën sundimin komunist. Ata u vranë nga skuadrat e ekzekutimit ose u dënuan me punë të rëndë në kampet e punës nga ku askush nuk dëgjonte më për ta. Edhe sot e kësaj dite, ka mijëra familje shqiptare që nuk e dinë se çfarë ka ndodhur me njerëzit e tyre të dashur, duke lënë një lloj hijeje mbi familjet, në breza të tërë tashmë.

Znj. Progni iu drejtua Autoritetit me një listë me emra, vende dhe ngjarje, të cilat i kish hulumtuar përmes kontakteve të saj me familjet e të zhdukurve, si dhe nga arkiva të tjera dhe copëza lajmesh. Qëllimi i saj ishte të tregonte historinë e dy personave të zhdukur nga dy familje, përmes dokumenteve, vizitave në vendngjarje dhe intervistave.

Kërkesa e saj u miratua dhe Autoriteti filloi kërkimin për projektin e Znj. Progni. Autoriteti arriti të gjente prova të arrestimeve dhe vendndodhjeve të burgimit të personave në fjalë.

Kërkimi i saj vijonte përkrah përpjekjeve të Autoritetit, i cili kishte nisur që në fillimet e veta të trajtonte çështjen e të zhdukurve. Bashkimi i përpjekjeve dukej i efektshëm, pasi ndihmonte në informimin e publikut përmes një dokumentari. U vendos që të mbështetej realizimi i dokumentarit bazuar tek hulumtimi. Dokumentari me titull “Të zhdukurit” u publikua më 30 gusht 2019, në Ditën Ndërkombëtare të të Zhdukurve. Që atëherë, dokumentari mund të shikohet nga kushdo dhe shërben si një mjet i edukimit qytetar.

Ju mund ta shihni dokumentarin në: <https://www.youtube.com/watch?v=6qhkgn0ELRA>

Çfarë ndodhi më pas?

Nga viti 1991, janë miratuar më shumë se 24 akte ligjore që trajtojnë çështjen e viktimave të regjimit komunist. Institucionet vendase punojnë gjithashtu me Komisionin Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur (ICMP) për këtë çështje. Me ngritjen e Autoritetit të Dosjeve të ish-Sigurimit dhe mbështetjen e tij për këtë çështje, si pasojë e kërkimit dhe e dokumentarit, pati një transferim përgjegjësish për këtë çështje. Ligji nr. 45/2015 “Për të drejtën e informimit për dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë” u ndryshua në vitin 2022, duke e ngarkuar Autoritetin zyrtarisht me detyrën të vazhdojë kërkimin e informacionit për të zhdukurit nga periudha komuniste.

Gjetja e një personi të zhdukur kërkon disa hapa. Hapi i parë është marrja/njohja me kërkesën për personin e zhdukur. Hapi i dytë është kërkimi, gjetja dhe identifikimi i trupave të tyre. Hapi i tretë është kthimi i eshtrave tek familjarët dhe mundësia e varrosjes përmes një ceremonie.

Sipas Nenit 22/1 të Ligjit 45/2015, të ndryshuar në vitin 2022, Autoriteti bashkëpunon me institucionet shtetërore qendrore dhe vendore, ose ato ndërkombëtare për procesin e identifikimit dhe rikuperimit të trupave të atyre që u zhdukën apo u ekzekutuan gjatë komunizmit, si dhe për marrjen e masave për të mbrojtur dhe ruajtur në mënyrën më të përshtatshme vendet që janë identifikuar aktualisht, apo do të identifikohen si vendvarrime.

Në këtë kontekst, është punuar edhe për t'i bërë publike vendet historike ku këta persona janë zhdukur, si kampet e punës dhe burgjet, për shembull në Shkodër, Maliq apo Tepelenë.

Mbani mend:

- Hulumtimi dhe botimi rreth këtij kapitulli të historisë së Shqipërisë mbetet një çështje e ditëve të sotme. Shumë prej historive do të kontribuojnë në diskutimin se si të përballemi sot me të kaluarën.
- Gjetja dhe dëshmia e personave që janë ende gjallë nga periudha komuniste është shumë e rëndësishme, për të rindërtuar narrativën e së shkuarës dhe për të dëgjuar anën tjetër të asaj çka është shkruar në dosje.

Çështja e Martin Camaj – moskuptimi çon në dezinformim

Historia

Në korrik të vitit 2020, një portal online publikoi dokumente në lidhje me Martin Camaj (*1925-1992), shkrimtar, akademik dhe albanolog shqiptar, i cili u arrestua për një kohë të shkurtër si kundërshtar i regjimit komunist në vitin 1948. Dy muaj pas arrestimit ai u arratis në Jugosllavi për t'i shpëtuar dënimit, dhe që nga ai moment jetoi jashtë vendit. Ai pati një karrierë të gjatë dhe të suksesshme si akademik në Gjermani.

Në vitin 2020, një autor që publikon online, bëri kërkesë për qasje në dosje dhe publikoi dokumente nga një pjesë e saj, ku thuhej se Martin Camaj kishte firmosur të ishte bashkëpunëtor i Sigurimit të Shtetit. Ky shkrim u publikua në portalin "Peizazhet e fjalës", ku thuhej se dy shkrimtarët shqiptarë, Ernest Koliqi dhe Martin Camaj, kanë qenë agjentë të shërbimeve të huaja sekrete, si UDB (Jugosllavi) dhe CIA (SHBA), duke denigruar figurën e një shkrimtari i cili, në fakt, ishte përndjekur nga Sigurimi i Shtetit.

Megjithatë, duke pasur parasysh dosjen e plotë për Martin Camaj, mbi 200 faqe të hartuara nga viti 1948 deri në vitin 1990, një element thelbësor i saj është fakti që është një "dosje e tipit 2A". "Dosjet e tipit 2A" në tipologjinë e ish-Sigurimit të Shtetit ishin dosje që përgatiteshin para arrestimit të një subjekti. "Dosja e tipit 2A" krijohet për çdo shtetas shqiptar, shtetas të huaj, apo person pa shtetësi, kur për të kishte "të dhëna të vërtetuara" se zhvillonte "veprimtari armiqësore keqdashëse kundër shtetit". Ato dokumentonin drejtimin që marrin format e punës operative (ose punës së policisë sekrete).

Dokumentacioni kompleks rreth përgjimit prej dekadash të Martin Camaj po shqyrtohet dhe nga Autoriteti me qëllimin e qartësimit të asaj çfarë thuhet në të. Informacioni do të vihet në dispozicion të kërkuarit së bashku me dokumentet e dosjes sipas kërkesës.

Çfarë ndodhi më pas?

Në këtë rast, media u përqendrua vetëm në një pjesë të vogël, ca faqe, të një koleksioni më të madh dokumentesh, pa i kushtuar vëmendje përmbytjes së plotë të materialit. Rrjedhimisht, pavërtetësia që solli ky keq-lexim i pjesshëm i një dosjeje shërbeu si burim për shpërndarje "lajmi" të bujshëm, pasi shkrimtari

i nderuar nuk kishte pasur të bënte me asnjë organ sigurimi. Kjo dëmtoi imazhin e dikujt që e kaloi gjithë jetën në emigracion dhe që nuk kishte më mundësi të mbronte integritetin e tij pasi nuk jetonte më. Historia e publikuar në internet bëri jehonë në qarqet mediatike dhe shumë studiues erdhën për të lexuar dosjen pranë Autoritetit. Pasi u konsultuan me dokumentet, ata e trajtuan këtë rast me korrektësi në publikimet e tyre. Megjithatë, edhe sot e kësaj dite lajmi i rremë ende gjendet në internet dhe njerëzit e lidhin atë me trashëgiminë që la pas Martin Camaj.

Autoriteti zhvilloi një forum diskutimi në vitin 2020, me rastin e 95-vjetorit të lindjes së shkrimtarit, i cili u pa në tre dimensionet e tij, si akademik, shkrimtar dhe gjuhëtar. Gjithashtu, Autoriteti nisi kërkimet për verifikimin, zbardhjen dhe plotësimin e të dhënave të dokumentacionit për figurën e Camajt. Autoriteti do t'i publikojë gjetjet online për të interesuarit, në mënyrë që ngadalë të zbehet fuqia e lajmit të rremë.

Gjithashtu, Autoriteti nisi një hetim administrativ për çështjen, për të trajtuar pasojat e abuzimit me dosjet.

Mbani mend:

- Sigurohuni gjithmonë që të keni kontekstin e një dokumenti, mos u mbështetni kurrë në informacione të pjesshme, në mënyrë që të jeni vërtet të saktë ndaj fakteve historike. Si çdo burim tjetër gazetaresk, edhe burimet arkivore, si dosjet e Sigurimit, duhet të kontrollohen sa i përket fakteve dhe kontekstit.
- Bëni kujdes me dosjet e Sigurimit duke qenë se mund t'ju joshë ideja të përqendrohemi në tepërmirë në një "skup" apo lajm të bujshëm, dhe mund të shpërndani lehtësisht një gënjeshtëri.
- Përdorni të gjitha burimet në dispozicion të Autoritetit dhe komunitetit të fushës së historisë.

Një rast keqpërdorimi përmes kalimit të dokumenteve tek të tjerët

Historia

Një media publike paraqiti kërkesë për informacion për dokumentet e krijuara nga ish-Sigurimi i Shtetit për dy shtetas që kishin qenë të burgosur politikë gjatë regjimit komunist.

Duke qenë se kërkesa kishte të bënte me dy shtetas, të cilët nuk jetonin më, u mor miratimi i të afërmeve të tyre. Qëllimi i deklaruar për botimin ishte përgatitja e një artikulli për jetën e dy të burgosurve politikë dhe fatin e tyre. Në mbledhjen e Autoritetit u miratua vënia në dispozicion e dokumenteve dublikatë për kërkuesin.

Kërkuesi firmosi deklaratën e konfidencialitetit, ku ndër të tjera thuhet se kërkuesi e merr informacionin vetëm për median e tij dhe qëllimin e deklaruar. Ai gjithashtu nënshkroi se nuk mund t'ua kalojë personave të paautorizuar të dhënat personale apo informacionet konfidenciale të marra nga Autoriteti. Gjithashtu, formulari përcaktoi detyrimin e gazetarit për të informuar Autoritetin me shkrim për datën e publikimit të historisë të bazuar në vënien në dispozicion të dosjes, dhe nëse do kishte të tilla, nxjerrjen e kopjeve të dokumentit, përpara publikimit të tij.

Megjithatë, historia nuk u shfaq kurrë në mediumin publik. Në vend të saj, një gazetë private, e cila nuk pati bërë kurrë kërkesë për dosje, e përdori informacionin nga këto dokumente gjatë zgjedhjeve lokale të vitit 2023. Artikulli sulmoi një kandidat për kryetar bashkie, duke akuzuar babanë e tij se kishte qenë anëtar trupe gjykuese gjatë gjyqeve komuniste, gjë që dokumentohej në dosjet në fjalë.

Çfarë ndodhi më pas

Edhe pse dokumentet i janë dorëzuar një organi mediatik për një qëllim të caktuar, ato kanë përfunduar në duart e një organi tjetër mediatik. Aty u shpërfill historia origjinale dhe dokumenti u përdor për të sulmuar dhe dëmtuar imazhin e një personi publik, duke i kujtuar se babai i tij mernte pjesë si anëtar i partisë komuniste në seancë gjyqi gjatë komunizmit. Emri i tij mund të lexohej, pasi emri i tij si funksionar partie ishte lënë i hapur edhe në dosjet që u dhanë për jetën e të burgosurve politikë, sepse ato ishin dokumente gjyqësore.

Në këtë rast, Autoriteti si lëshues i dokumentit është sulmuar nga të prekurit, familjarët e të burgosurve politikë, pasi dokumenti dukshëm është keqpërdorur. Gazetari i medias publike është nën një hetim administrativ, i cili do të përcaktojë masën e dënimit. Historia e dy të burgosurve politikë mbetet ende e patreguar.

Mbani mend:

- Mosrespektimi i rregullave ligjore e bën qasjen më të vështirë për të gjithë në planin afatgjatë.
- Çdo qasje është një shans për të korrigjuar një gabim nga e kaluara, për të rritur ndërgjegjësimin dhe për të kuptuar më mirë të kaluarën. Përdorimi i dosjeve për qëllime politike të kohës minon integritetin e gazetarisë, procesin e qasjes në dosje dhe punën e Autoritetit.
- Tregohuni të përgjegjshëm me mundësinë unike që ju jepet për të pasur qasje në këto dosje.

Rregulla të ndryshme: Verifikimi i figurës si kërkesë e autoriteteve publike përkundrejt kërkesës nga gazetarët/studiues

Autoriteti ka detyrimin ligjor të verifikojë figurën e zyrtarëve publikë në dosjet e ish-Sigurimit. Qëllimi i kësaj dispozite në ligj është të mbështesë proceset demokratike. Duke bërë transparente lidhjet e mundshme sekrete me Sigurimin në të kaluarën, nxitet debati publik. Me këto njohuri forcohet besueshmëria e atyre që punojnë në institucionet shtetërore.

Përmes kësaj dispozite për verifikimin e figurës në Ligjin për Autoritetin e Dosjeve të Sigurimit, Shqipëria ndjek të njëjtën rrugë me të gjitha vendet e tjera të Evropës Lindore, që hapën dosjet e tyre të policive sekrete, si mjet për të trajtuar padrejtësitë dhe krimet e periudhës komuniste. Duke filluar nga Gjermania, e deri tek Polonia, Bullgaria, Rumania, Hungaria dhe Republikat Çeke dhe Slloake, të gjitha vendet ish-komuniste të Evropës Lindore ndjenë nevojën për t'u marrë me ata që kishin punuar për aparatet e policive sekrete. Disa vende, si Polonia dhe Republika Çeke, hartuan madje të ashtuquajturat ligje të lustracionit, që e përcaktonin si vepër penale punën për ish-aparatet e policisë sekrete dhe i përjashtonin personat nga kandidimi për një periudhë të caktuar kohe. Të gjitha këto vende kanë pasur shumë raste të debateve publike pas publikimit të emrave të ish-punonjësve dhe informatorëve të policive sekrete. Ishte thelbësor për demokracitë e reja nxitja e debatit publik rreth kësaj teme. Shqipëria ndjek po këtë rrugë me ligjin e saj për Autoritetin për Informim mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit.

Megjithatë, ky proces i verifikimit të figurës së zyrtarëve i nënshtrohet dispozitave të posaçme të ligjit. Autoriteti fillon një proces kërkimi në bazë të një liste emrash që i është vënë në dispozicion nga institucioni që paraqet kërkesën. Ky institucion mund të jetë parlamenti, një ministri ose një bashki. Në ligj përcaktohet

që rezultati i kërkimit do t'i jepet VETËM institucionit që bën kërkesën. Më pas, është në kompetencën vendimmarrëse të atij institucioni se si do të procedojë me rezultatet. Për shembull, nëse do të bëhet publik apo jo informacioni i marrë nga Autoriteti i Dosjeve, dhe nëse do të sjellin pasoja këto rezultate, si heqja e një personi nga detyra ose transferimi i tij në një pozicion tjetër.

Ligji parashikon se gazetarët nuk mundën thjesht të marrin informacione për figurat aktuale publike. Është e rëndësishme të kujtoni që mediat gëzojnë të drejtën e qasjes sepse, në frymën e Ligjit, ato duan të kuptojnë të kaluarën historike. Një kërkesë e cila synon vetëm të verifikojë me emër figurën e një personi ose disa personave të ditëve të sotme kundrejt të dhënave nuk mund të pranohet. Duhet patjetër që çdo kërkesë të lidhet me një ngjarje ose person/a kryesisht në rolin historik që kanë pasur më parë. Çdo funksion që personi mund të ketë në ditët e sotme nuk është i rëndësishëm për kërkesën, përveç rolit të tij historik.

Autoriteti duhet gjithashtu të zbatojë dhe Ligjin nr. 119/2014 "Për të drejtën e informimit". Gazetarët mund të paraqesin kërkesë bazuar në këtë ligj mbi procesin e verifikimit të kryer nga Autoriteti për zyrtarë që ushtrojnë funksione publike. Autoriteti ka pasur raste të kërkesave të tilla.

Në të gjitha këto raste, Autoriteti informon median për subjektin publik që ka kërkuar verifikimin e zyrtarit, si dhe rezultatin e verifikimit. Sigurisht që mediat kanë në dispozicion edhe faqen zyrtare të institucionit, ku publikohen në formë të shkurtuar rezultatet e verifikimit dhe gjetjet konkrete të Autoritetit për zyrtarët.

Disa fakte dhe shifra shtesë për Autoritetin

Në fillimet e veta në vitin 2017, Autoriteti kishte një adresë të përkohshme në Ministrinë e Brendshme, pranë Gardës së Republikës së Shqipërisë. Ai u zhvendos në vitin 2023 në ambientet e tij të përhershme pranë Njesisë Administrative nr. 4, Rruga e Dibrës, Garnizoni "Skënderbej", Tiranë.

Në raste të rralla, Autoriteti nuk mund t'u japë kërkuesve dosjet të cilat i ka në zotërim, për arsye sigurie kombëtare apo të ruajtjes së paqes. Kjo është në përputhje me Ligjin nr. 10/2023 "Për Informacionin e Klasifikuar", i cili deklasifikoi në tërësi të gjitha dosjet e Sigurimit, përveç atyre që kanë të bëjnë me marrëdhëniet ndërmjet shteteve dhe sigurinë kombëtare. Është e mundur që me kalimin e kohës ky kufizim të hiqet. Kur kjo të ndodhë, atëherë do t'i jepet informacioni kërkuesit.

Në vitin 2021, Autoriteti u bë anëtar i Rrjetit Evropian të Agjencive të ngarkuara me Dosjet e Policive Sekrete (<https://securityarchives.eu/>). Që nga viti 2008, arkivat nga Bullgaria, Republika Çeke, Gjermania, Hungaria, Polonia, Rumania dhe Republika Sllovaqe shkëmbejnë përvojat e tyre në këtë rrjet. Çdo vit, një anëtar merr kryesimin e rrjetit, dhe për vitin 2024 këtë rol e mbajti Shqipëria.

Autoriteti kërkon të jetë pjesë e përpjekjeve për gjetjen e informacionit dhe kërkimin e trupave të shumë personave të zhdukur gjatë regjimit komunist, në bazë të ndryshimeve në Ligjin nr. 45/2015 që u miratuan në vitin 2022, si dhe aktet nënligjore në zbatim të tij që nuk janë miratuar ende.

Burimet: Libra, Artikuj, Burime në Internet

Përzgjedhja e mëposhtme e librave dhe artikujve për periudhën komuniste 1944-1991, dhe rivlerësimin e asaj periudhe në dekadat në vijim, i jep lexuesit të dosjeve të Sigurimit më shumë informacion dhe kontekst.

LIBRA DHE ARTIKUJ

Austin, Robert C.; **Ellison**, Jonathan. 2008. Post-Communist Transitional Justice in Albania. In: East European Politics and Societies, Vol. 22, Nr. 2, faqet 373-401. <https://dl.isca.ac.ir/multiMediaFile/67471072-4-1.pdf>

Bardhoshi, Nebi; **Lelaj**, Olsi. *Etnografi në diktaturë: dija, shteti dhe holokausti ynë*. Akademia e Shkencave, 2018

Baruti, Vasfi. *Enver Hoxha (Gjysma Tjetër e Hënës)*. ISKK, 2017. 685 faqe.

Butka, Uran. *Bombë në Legatën Sovjetike*, Instituti "Lumo Skëndo", 2018. 260 faqe

Çaushi, Perlat. *Kush e vrau Mehmet Shehun*. UET Press, 2020. 248 faqe

Dervishi, Kastriot. *Doracak termash të diktaturës komuniste*, ISKK, 2020. 88 faqe

Godole, Jonila. 2023. Albania: Coming to Terms with the Communist Dictatorship. In: After Dictatorship. Instruments of Transitional Justice in Post-Authoritarian Systems, Peter Hoeres and Hubertus Knabe (ed) https://after-dictatorship.org/fileadmin/user_upload/Albanien/Godole_Albania.pdf

ISKK. *Kolana "Zërat e kujtesës", I-VIII*, 2022

ISKK. *Ligjshmëria Gjatë Regjimit Komunist 1944-1990*. 2021. 188 faqe

Muneka, Hajdar. *Dritëhijet e një miqësie që çuditi botën*. Albpaper, 2019, 508 faqe

Pipa, Arshi. *Stalinizmi shqiptar*, Princi. 2010

Qafoku, Roland. *100 vrasjet më të bujshme shqiptare, 1912-2017*. West Print, 2017. 736 faqe

Sadiku, Xhafer. *Kooperativat Bujqësore dhe Disidenca e Fshatarëve*, Filara 2023. 303 faqe.

Saraçi, Alvin. *Dokumente mbi cenimin e pronës 1944-1946*. , ISKK, 2021. 188 faqe.

Todorova, Maria; **Gille**, Zsuzsa; **Lela**, Alfred. *Nostalgjia post-komuniste*, Politiko, 2022. 522 faqe

BURIME NË INTERNET

Filma

Dokumentari "Të zhdukurit"

<https://www.youtube.com/watch?v=6qhkgnoELRA>

Dokumentari "Fluturat"

<https://www.youtube.com/watch?v=7oHDYEHcUTM>

Dokumentari "Dokumentari i fshehur" 2013

<https://dokufest.com/en/festival/2014/special-screenings/the-hidden-documentary>

Muzetë dhe Monumentet e kujtesës

Vendbanimi i dyshuar tek varret e Rrmajit në Shkodër

<https://autoritetidosjeve.gov.al/blog/perkujtohet-30-gushti-dita-nderkombetare-e-te-zhdukurve-shenjezohet-vendvarrim-i-dyshuar-tek-vorret-e-rrmajit-ne-shkoder>

Kampi i Maliqit

<https://autoritetidosjeve.gov.al/blog/perurohet-ekspozita-e-jashtme-e-perhershme-ne-ish-kampin-e-maliqit>

Kampi i internimit në Tepelenë

<https://autoritetidosjeve.gov.al/blog/ekspozite-e-perhershme-informuese-ne-ish-kampin-e-internimit-ne-tepelene>

Burgu i Spaçit

<https://chwb Albania.org/portfolio/spac-prison-a-place-of-dialogue-and-action-addressing-communist-era-heritage/>

Burime ligjore dhe burime të tjera

Ligji 45/2015 (i ndryshuar)

[https://autoritetidosjeve.gov.al/uploads/faqosje%20e%20ligjit%20te%20ndryshuar%20ok%201%20\(1\).pdf](https://autoritetidosjeve.gov.al/uploads/faqosje%20e%20ligjit%20te%20ndryshuar%20ok%201%20(1).pdf)

Autoriteti i Dosjeve të Sigurimit

<https://autoritetidosjeve.gov.al/>

Rrjeti Evropian i Autoriteteve Zyrtare përgjegjëse për Dosjet e Policisë Sekrete

<https://securityarchives.eu/>

Komisioni Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur

<https://www.icmp.int/>

Konventa ndërkombëtare për Mbrojtjen e të Gjithë Personave nga Zhdukjet me Forcë

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/disappearance-convention.pdf>

Ky Udhëzues u mundësua nga mbështetja bujare e Prezencës së OSBE-së në Shqipëri. Ekspertja gjermane e arkivave Dagmar Hovestadt, ish-zëdhënëse e Komisionerit Federal për Dosjet e Stasit në Gjermani, është autorja kryesore. Ajo dëshiron të falënderojë stafin e OSBE-së dhe të AIDSSH-së për mbështetjen profesionale dhe të përkushtuar, në veçanti Ornela Arapi, Erjola Likaj dhe Gentiana Sula. Pjesë përbërëse e përmbylljes së Udhëzuesit ishte një seminar i mbajtur në mjediset e AIDSSH në tetor 2024, mundësuar nga mbështetja e vazhdueshme të OSBE-së për këtë nismë. Autorja dëshiron gjithashtu të falënderojë gazetarët e shumtë që erdhën për të mësuar rreth hulumtimit në arkivin e ish-Sigurimit dhe kontribuan me komente të vlefshme për Udhëzuesin.

Përgatiti për botim: Erjola Likaj
Ina Çoça

Faqosja dhe shtypi: Gent Grafik

QASJA NË DOSJET
E ISH-SIGURIMIT
TË SHTETIT

UDHËZUES
PËR GAZETARË
DHE KËRKUES

DAGMAR HOVESTADT